ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem České republiky

Ústavní soud rozhodl dne 7. ledna 2009 v senátu složeném z předsedy Vojena Güttlera a soudců Františka Duchoně a Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti **Alžběty Pezoldové**, bytem U Nikolajky 24, 150 00 Praha 5, zastoupené Mgr. Janem Dáňou, advokátem se sídlem Na Ořechovce 4, 162 00 Praha 6, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1743/2008, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 12. 2007, sp. zn. 7 Co 2573/2007, a rozsudku Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 25. 7. 2007, sp. zn. 9 C 401/2006, spojené s návrhem na zrušení, resp. prohlášení neúčinnosti zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Jindřichově Hradci jako účastníků řízení a Národního památkového ústavu, zastoupeného JUDr. Irenou Chmelíkovou, advokátkou se sídlem nám. Přemysla Otakara II. 34, 370 01 České Budějovice, a České republiky, zastoupené Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, jako vedlejších účastníků řízení,

takto:

I. **Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1743/2008, rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 12. 2007, sp. zn. 7 Co 2573/2007, a rozsudkem Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 25. 7. 2007, sp. zn. 9 C 401/2006, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, resp. právo na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.**

II. **Tato rozhodnutí se proto r u š í.**

III. **Návrh na zrušení, resp. prohlášení neúčinnosti zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, se o d m í t á.**

Odůvodnění:

I.

1. Včas a co do ostatních náležitostí řádně podanou ústavní stížností napadla stěžovatelka v záhlaví označená rozhodnutí obecných soudů. Rozsudkem Okresního soudu v Jindřichově Hradci byla zamítnuta žaloba stěžovatelky na určení, že tzv. Schwarzenberská hrobka, nacházející se na pozemcích p. č. st. 72, st. 73, 487/1, 488/1, 498/1, 498/2, 498/4, 498/5, 498/6, 498/7, 498/9, 498/10, 498/11, 498/12, 498/13, 498/14 v k. ú. Domanín u Třeboně, vše zapsáno na LV č. 37 u Katastrálního úřadu pro Jihočeský kraj, Katastrální pracoviště Třeboň, je součástí pozůstalosti po dr. Adolfu Schwarzenbergovi. Krajský soud v Českých Budějovicích následně napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek nalézacího soudu a napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo odmítnuto jako nepřípustné dovolání stěžovatelky.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítla, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení jejího ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s čl. 13 Úmluvy. To z důvodu, že stěžovatelce je dlouhodobě bráněno v přístupu k relevantním dokumentům, které se týkají ztráty majetku stěžovatelčina právního předchůdce dr. Adolfa Schwarzenberga, a to přesto, že státním orgánům byla řada relevantních skutečností známa, zejména pokud jde o to, zda majetek dr. Schwarzenberga byl konfiskován na základě tzv. Benešových dekretů (dekretů č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.), nebo až dle zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou. Tímto způsobem byl v minulosti negován stěžovatelčin restituční nárok a nyní je stejným způsobem paradoxně negován její naléhavý právní zájem na určení, kterého se domáhá poté, co v restitucích neuspěla. Dále se stěžovatelka domnívá, že došlo k porušení čl. 2 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 3 Ústavy, podle nichž je smyslem a úkolem státní moci sloužit občanům. Vedle toho mělo dojít k porušení čl. 11 Listiny, neboť na případ stěžovatelky bylo obecnými soudy aplikováno stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS – st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005, jehož podmínky však nejsou v daném případě naplněny. Obecné soudy tak zpětně zasáhly do vlastnických práv stěžovatelky tím, že negovaly existenci právního zájmu. Současně mělo dojít i k porušení čl. 3 odst. 1 Listiny, který garantuje rovnost jednotlivců bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu pleti, jazyk, víru a náboženství, politické či jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, majetek, rod nebo jiné postavení. Stěžovatelka namítá, že v případě jiných osob, u kterých došlo k protiprávní konfiskaci majetku bez náhrady nakonec k restituci majetkových práv došlo (například v případě rodiny Walderode). Stěžovatelka k tomu dodává, že dr. Adolf Schwarzenberg se významně zasadil o celistvost československého státu nemalým finančním příspěvkem na jeho obranu v roce 1937 a další podporou boje za osvobození republiky ze svého exilu v USA.

3. Tento základní rámec argumentace stěžovatelka dále v ústavní stížnosti rozvedla uplatněním několika námitek. Stěžovatelka uvedla, že držby veškerého majetku se ujal československý stát v květnu 1945 po německém Gestapu. V červnu byla na majetek bezdůvodně a protiprávně uvalena národní správa a v říjnu 1945 byl zemědělský majetek konfiskován vyhláškou okresního národního výboru vydanou na základě tzv. Benešových dekretů. Vydáním zákona č. 143/1947 Sb. došlo k rozšíření konfiskace na veškerý podnikový a obchodní majetek, který po ukončení národní správy ke dni 31. 5. 1948 přešel na nově ustavenou jednotku ve vlastnicví země České. Této jednotce byl následně předán bez jakéhokoliv právního důvodu i rozsáhlý osobní majetek dr. Adolfa Schwarzenberga, pokud si jej stejně protiprávně neponechala Československá republika.

4. Po vydání zákona č. 143/1947 Sb. vydal okresní národní výbor dne 12. 2. 1948 výměr, kterým zrušil konfiskaci podle dekretu č. 12/1945 Sb.; podle stěžovatelky však neúčinně a v rozporu se samotným dekretem, z něhož nevyplývá, že by bylo vůbec možné již provedené vyvlastnění zrušit nebo zastavit. Stěžovatelka v této souvislosti upozornila na dokument, který jí byl doručen Ministerstvem financí dne 6. 9. 2007 a z něhož vyplývá právní názor státních orgánů ze dne 7. 9. 1981, totiž že majetek dr. Schwarzenberga byl konfiskován již podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. a že v případě zákona č. 143/1947 Sb. šlo pouze o potvrzení konfiskace, nikoliv o opatření konfiskující.

5. Pokud by podle stěžovatelky přece jen došlo ke konfiskaci majetku zákonem č. 143/1947 Sb. stěžovatelka namítá, že k této konfiskaci nemohlo dojít okamžikem nabytí účinnosti tohoto zákona, ale až okamžikem intabulace vlastnického práva. Z dobových zápisů do pozemkových knih dle stěžovatelky vyplývá, že orgány státní správy chápaly podmínku intabulace v souvislosti se zákonem č. 143/1947 Sb. jako nutnou podmínku k přechodu příslušného majetku. Všechny zápisy vlastnického práva byly prováděny až po 25. 2. 1948, tj. v tzv. rozhodném období pro vznik nároku dle restitučních předpisů. V tomto směru dle názoru stěžovatelky není relevantní, že stěžovatelka v minulosti nepodala restituční návrh podle zákona č. 87/1991 Sb. Neučinila tak proto, že jí byla až do uplynutí lhůty pro podání restituční žádosti zatajena existence příslušných spisů a že byla a je chybně poučována ze strany státních orgánů. Neuznáním nároků nyní uplatněných podle § 126 a 451 občanského zákoníku s poukazem na stanovisko Ústavního soudu přijaté ve věci Kinský jsou základní práva stěžovatelky znovu porušována. Stěžovatelka považuje takové jednání za příčící se dobrým mravům, neboť stát jedná se zlým úmyslem, když se odvolává na vlastní protiústavní chování, aby mohl opětovně odmítnout trvající nároky.

6. V daném konkrétním případě je stěžovatelka názoru, že ať už byla většina majetku dr. Adolfa Schwarzenberga konfiskována podle Benešových dekretů či na základě zákona č. 143/1947 Sb., rodinná hrobka Schwarzenbergů nespadala do dikce ani jednoho z uvedených předpisů.

7. Vlastnictví k hrobce a přilehlým pozemkům nemohlo být dotčeno konfiskací podle dekretu č. 12/1945 Sb., neb se nejednalo o zemědělský majetek, nýbrž o nemovitost osobního charakteru, která má význam pouze pro příslušníky rodu Schwarzenbergů a jejich pokračovatele. Rovněž z konfiskační vyhlášky nevyplývá, že by hrobka byla zahrnuta do konfiskace podle zmíněného předpisu. Hrobka pak rovněž nebyla zkonfiskována na základě dekretu č. 108/1945 Sb. To proto, že v případě Schwarzenberské hrobky nebylo podle tohoto dekretu vydáno žádné konfiskační rozhodnutí. Konečně nemohla hrobka přejít na zemi Českou ani na základě zákona č. 143/1947 Sb., neboť z dikce § 1 odst. 2 zákona vyplývá, že konfiskaci podléhal nemovitý majetek zemědělský, lesní, rybniční, průmyslový, obchodní a živnostenský, včetně všech budov a zámků s jejich zařízením. Zákon však nezahrnoval a ani nemohl zahrnovat předměty a nemovitosti osobní povahy představitelů hlubocké větve Schwarzenbergů, jako je dle stěžovatelky právě předmětná hrobka, tj. nemovitost vysoce osobního charakteru, která je významná pro příslušníky rodu Schwarzenbergů a jejich pokračovatele.

8. Stěžovatelka navíc uvedla, že sama před obecnými soudy doložila, že československé orgány státní správy uznávaly majetkovou nedotknutelnost hrobky, neboť hrobka nebyla do roku 1950 odepsána z majetku JUDr. Schwarzenberga z pozemkové knihy a hrobka

s přilehlými pozemky byla přepsána do vlastnictví československého státu – pravděpodobně z ryze administrativních potřeb – teprve v 60. letech.

9. Stěžovatelka zdůraznila, že konfiskace hrobky a zejména tělesných ostatků jejích předků nemohla být žádným z předpisů konfiskována, neboť by odporovala českému ordre public. V případě hrobky se jedná o rei extra commercium, pro níž nemohou platit závěry plynoucí ze stanoviska Ústavního soudu Pl. ÚS –st. 21/05, neboť pro ni neplatí zájmy sledované v tomto stanovisku. Stěžovatelka k tomu doplnila, že při přijímání restitučních předpisů neměl zákonodárce jistě v úmyslu uzákonit globální zlegálnění krádeží. Takovéto schválení, které by restituční zákonodárství přetvořilo k zákonodárství sloužící k oprávnění jakéhokoliv bezpráví, by muselo být ze strany zákonodárce přinejmenším záměrné a bývalo by muselo být objektivně vyjádřeno, k čemuž nedošlo. Otázka, zda existuje legitimní předpoklad dalšího trvání držby neoprávněně zkonfiskovaného majetku, se podle stěžovatelky řídí okolnostmi každého jednotlivého případu. Soudy však konkrétní okolnosti v tomto případu nezjišťovaly.

10. Podle stěžovatelky je vlastnictví ve své podstatě nepromlčitelné a v civilizovaných státech má trvalou existenci. Právní stát s demokratickým právním řádem se vyznačuje tím, že majetek občana nepodléhá zvůli státu, ale je chráněn ústavou. Odpovídajícím způsobem je třeba vycházet z toho, že v Československé republice, kde platila ústava z roku 1920, má prokázaný vlastník legitimní očekávání na uznání svého vlastnického práva nezávisle na uplynulé době. Pouze zvláštní okolnosti jako zánik státu, který přeruší ústavní a právní kontinuitu, mohou ukončit toto legitimní očekávání. Stěžovatelka uvedla, že její legitimní očekávání bylo navíc československým a posléze českým státem posilováno. Z června 1945 pochází nóta Československé republiky adresovaná Sovětskému svazu, v níž je dr. Schwarzenberg označen jako známý antifašista, proti němuž nelze uplatňovat plnění reparací, v odůvodnění rozhodnutí Zemského národního výboru v Praze ze dne 5. 3. 1946 bylo konstatováno, že Adolf Schwarzenberg byl české národnosti, vždy se choval jako Čech a kvůli hrozícímu pronásledování musel prchnout před Němci a je nemožné s ním jednat jako s Němcem nebo se zrádcem, a tudíž že jeho majetek není předmětem konfiskace atd.

11. Stěžovatelka proto námítla, že nesouhlasí s názorem dovolacího soudu, podle něhož s odkazem na stanovisko Ústavního soudu platí, že legitimní očekávání na vrácení zcizeného majetku není dáno. Česká republika po celá 90. léta minulého století bránila prostřednictvím svých orgánů objektivnímu projednání restitučních žádostí stěžovatelky, a to zatajením existence konfiskačních spisů a poskytováním nepravdivých informací pozemkovým úřadům. Analogické použití stanoviska pléna Ústavního soudu Pl. ÚS –st. 21/05 by neznamenalo nic jiného, než že ČR pokračuje v porušení základních práv a svobod, ke kterým došlo v době nesvobody.

12. S ohledem na tyto skutečnosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud nálezem zrušil všechna napadená rozhodnutí obecných soudů a vrátil věc Okresnímu soudu v Jindřichově Hradci k novému projednání.

13. Současně s tím stěžovatelka podala návrh na zrušení zákona č. 143/1947 Sb., neboť jím byla zásadním způsobem porušena obecně uznávaná základní práva a svobody právního předchůdce stěžovatelky a jeho smyslem byla pouze politická perzekuce. S ohledem na to se stěžovatelka domnívá, že tento právní předpis je v rozporu s ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., kterým se uvozovala Listina základních práv a svobod, a podle něhož se právní předpisy rozporné s Listinou staly k 31. 12. 1991 právně neúčinné, a byl i v rozporu s tehdy platnou ústavou z roku 1920.

14. Na základě výzvy Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci a vedlejší účastníci řízení.

15. Předseda senátu Nejvyššího soudu ve svém vyjádření uvedl, že názor stěžovatelky traktovaný v ústavní stížnosti, pokud jde o porušení ústavně zaručených základních práv, nesdílí. Dále uvedl, že souhlasí se závěrem nižších soudů, totiž že k přechodu majetku „hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou" došlo na základě zákona č. 143/1947 Sb. a to před 25. 2. 1948. Na posouzení této právní věci se dle Nejvyššího soudu vztahují zásadní výkladové právní závěry obsažené ve stanovisku pléna Ústavního soudu z 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS –st. 21/05 (uveřejněném jako sdělení č. 477/2005 Sb.). Podle nich bylo v této právní věci obecnými soudy postupováno. Nejvyšší soud proto uvedl, že ústavní stížnost nepokládá za opodstatněnou.

16. Předsedkyně senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích uvedla, že při svém rozhodnutí vycházela ze závěru, že soud prvního stupně správně dovodil, že majetek JUDr. Adolfa Schwarzenberga nebyl konfiskován dekretem prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., ale že k přechodu došlo zákonem č. 143/1947 Sb. Tento zákon i nadále platí a věc nelze posuzovat jinak. Krajský soud pak při rozhodování údajně vycházel i z toho, že stěžovatelka se žalobou domáhala přezkoumání zákonnosti postupu podle zákona č. 143/1947 Sb., resp. trvdila, že tímto zákonem nemohlo dojít k přechodu vlastnického práva. Pravomoc přezkoumávat tento zákon ovšem obecným soudům dle krajského soudu nepřísluší a určovací žalobou se nelze domáhat vyslovení neplatnosti zákona. Nelze ani posuzovat, zda tento zákon byl či nebyl po právu, ani rozhodovat, zda k přechodu majetku na stát nemohlo dojít za situace, kdy o konfiskaci stejného majetku již bylo rozhodováno podle dekretu prezidenta republiky. Krajský soud proto dospěl k závěru, že jestliže je zákon č. 143/1947 Sb. dodnes součástí právního řádu ČR, nemůže stěžovatelka podanou žalobou obcházet restituční předpisy a tvrdit, že podle tohoto zákona být postupováno nemělo. Krajský soud v této souvislosti poukázal na to, že rovněž Ústavní soud usnesením ze dne 16. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 2491/08, odmítl návrh na zrušení, resp. prohlášení neúčinnosti zákona č. 143/1947 Sb. V podrobnostech odkázal krajský soud na svůj rozsudek a rozsudek nalézacího soudu.

17. Předsedkyně senátu Okresního soudu v Jindřichově Hradci ve svém vyjádření odkázala na svůj rozsudek, který – jak soud upozornil - nebyl změněn rozhodnutími vyšších soudů, přičemž dále uvedla, že rozhodnutí o ústavní stížnosti ponechává na zvážení Ústavního soudu.

18. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových ve svém vyjádření konstatoval, že ústavní stížnost je zcela neoprávněná, neboť jak obecné soudy, tak i Ústavní soud několikráte rozhodovaly v obdobných věcech, tj. v restitučních věcech stěžovatelky i ohledně jejích návrhů na určení vlastnictví k majetku hlubocké větve Schwarzenbergů, a vždy bylo uzavřeno, že na základě zákona č. 143/1947 Sb. došlo ke změně v osobě vlastníka majetku a že uvedený zákon odnímal vlastnictví jednorázově v zákoně vyjmenovaným vlastníkům. K přechodu v zákoně specifikovaného majetku na stát došlo jednorázově ex lege ke dni účinnosti zákona, tj. ke dni 13. 8. 1947, čímž byl přechod jednou provždy dokonán. Proto je zcela irelevantní návrh stěžovatelky na prohlášení neúčinnosti tohoto zákona ke dni 31. 12. 1992. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových dále odmítl tvrzení stěžovatelky, že by se soudy nevypořádaly s tím, že hrobka je majetkem osobní povahy; úřad uvedl, že v řízeních byl naopak vysloven závěr, že hrobka včetně přilehlých nemovitostí byla součástí zemědělského majetku zvaného „třeboňské panství". S ohledem na to Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

19. Další vedlejší účastník, Národní památkový ústav, nejprve zpochybnil aktivní legitimaci stěžovatelky k podání žaloby před obecnými soudy, a to z důvodu, že v dědickém řízení byla určena pouze jedním z právních nástupců po dr. Jindřichu Schwarzenbergovi, který byl dědicem po JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi, a proto podle vedlejšího účastníka nemůže uplatňovat výlučné vlastnické právo k celému případnému předmětu dědictví. Současně Národní památkový ústav upozornil na nesrovnalost vyplývající z ústavní stížnosti, v níž stěžovatelka nesprávně uvádí, že JUDr. Adolf Schwarzenberg byl jejím dědečkem. Dále Národní památkový ústav uvedl, že k odebrání majetku došlo ještě za života JUDr. Adolfa Schwarzenberga, takže ke dni jeho úmrtí dne 27. 5. 1950 již zůstavitel předmětné nemovitosti nevlastnil, a nemohou být tedy součástí jeho pozůstalosti. Předmětné nemovitosti navíc přešly na stát před tzv. rozhodným obdobím; v této souvislosti vedlejší účastník upozornil na judikaturu Nejvyššího soudu týkající se jiného majetku hlubocké větve Schwarzenbergů, podle níž na její majetek dopadl zákon č. 143/1947 Sb. a nedošlo před ním ke konfiskaci na základě dekretu č. 12/1945 Sb.

20. Národní památkový ústav dále odmítl údajně účelové tvrzení stěžovatelky, že v případě hrobky se jednalo o „ryze soukromý majetek a hrobka nespadala do dikce zákona č. 143/1947 Sb.“. Upozornil na to, že v roce 1995 byl názor stěžovatelky zcela odlišný, neboť ve výzvě k vydání nemovitostí doručené Památkovému ústavu v Českých Budějovicích uváděla, že se jedná převážně o nemovitost zemědělského charakteru a rodinná hrobka je vždy nedílnou součástí usedlosti, ať je její charakter zemědělský či nikoliv. Národní památkový ústav k tomu doplnil, že u soudu prvního stupně bylo výpisem ze zemských desek, knihovní vložky č. 1540 panství Třeboň, výpisem z pozemkové knihy, knihovních vložek č. 34, 47, 1182 a 1307 pro k. úz. Třeboň prokázáno, že vlastníkem předmětných nemovitostí předtím, než bylo vlastnické právo vloženo na Českou zemi, byl JUDr. Adolf Schwarzenberg. Vlastnické právo pro zemi českou bylo vloženo na základě zákona č. 143/1947 Sb. s účinností k 13. 8. 1947. Odvolací soud pak ve svém rozsudku nesdílí názor stěžovatelky, že v případě hrobky a přilehlých pozemků jde o majetek osobní povahy, na který se uvedený zákon nemohl vztahovat, a svůj názor odvolací soud v odůvodnění rozebírá. Podle Národního památkového ústavu se jedná o dvě budovy a 16 pozemků, a proto lze těžko hovořit o nemovitostech vysoce osobního charakteru, osobní povahy, jak stěžovatelka uvádí.

21. V případě Schwarzenberské hrobky nejde o takovou hrobku, která by sloužila pouze k ukládání ostatků osob rodu Schwarzenbergů. Objekt není od samého počátku, kdy byl postaven, jednoúčelovou funerální stavbou, jak je tomu v případě jiných hrobek významných či majetných osob. Typologicky se jedná o sakrální stavbu, která má dispozičním uspořádáním všechny podstatné části kostela či kaple (presbyterium, loď, chor, sakristie), které k tomu účelu také byly od dokončení využívány. Pravidelně konaných bohoslužeb se účastnili převážně věřící farníci, při významných výročích, byli-li v Třeboni, i rodinní příslušníci Schwarzenbergů. K zajištění veřejných bohoslužeb byla také poblíž v parku z bývalého strážního domku zřízena fara. Rovněž vnější architektonická forma objektu má podobu svatyně, kterému účelu primárně a pravidelně sloužila. Monumentální dvouramenné schodiště se sbíhá k podestě portálu kaple, objekt má typickou zvonici a dominantou objektu je centrálně vzklenutá kostelní loď s vnější i vnitřní kamenosochařskou výzdobou. Samotná hrobka je polozapuštěnou suterénní součástí stavby jako krypta. Toto pojetí je standardní u všech sakrálních staveb, kde se vedle bohoslužebných účelů rovněž pohřbívalo. Příkladem je naprostá většina městských a klášterních kostelů a kaplí.

22. Pokud se jedná o přilehlé pozemky, je nutno dle Národního památkového ústavu konstatovat, že Domanínský park je od svého založení zahradním architektem Wáchou v roce 1875, tj. rok po zahájení stavby kaple, pojat jako přírodně krajinářský park romantického typu s hospodářským využitím. Neměl nikdy ohrazení zdí či jinou formu oddělující pozemky, jak by tomu bylo u hřbitovů či pietních prostor. Vedla skrz něj řada veřejných cest, z nich hlavní osová přímo k hřbitovnímu kostelíku sv. Jiljí. Zemědělsky i lesnicky se v parku hospodařilo, což bylo dáno i plynulým přechodem do okolní krajiny, včetně hospodářského přístupu k břehům rybníka Svět.

23. Národní památkový ústav uzavřel, že osoba, která se domáhá svého práva po uplynutí mnoha desetiletí, nemůže legitimně očekávat, že bude úspěšná s žalobním návrhem, který pouze zneužívá institut určovací žaloby k obcházení speciálních zákonů. Majetek, jehož vrácení chtěl stát umožnit, byl zahrnut do speciálních restitučních zákonů. V ostatních případech není možné zneužívat obecné právní nástroje ke znejistění dlouhotrvajících vlastnických vztahů. S ohledem na to Národní památkový ústav navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

II.

24. Ústavní soud si dále k posouzení ústavní stížnosti vyžádal spis Okresního soudu v Jindřichově Hradci sp. zn. 9 C 401/2006. Z něj zjistil, že stěžovatelka se před obecnými soudy domáhala určení, že Schwarzenberská hrobka, nacházející se na pozemcích p. č. st. 72, st. 73, 487/1, 488/1, 498/1, 498/2, 498/4, 498/5, 498/6, 498/7, 498/9, 498/10, 498/11, 498/12, 498/13, 498/14, k. ú. Domanín u Třeboně, vše zapsáno na LV č. 37 u Katastrálního úřadu pro Jihočeský kraj, Katastrální pracoviště Třeboň, je ve vlastnictví pozůstalosti dr. Adolfa Schwarzenberga. Svůj naléhavý právní zájem opřela o skutečnost, že je oprávněnou dědičkou po JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi, resp. jeho adoptivním potomkovi dr. Jindřichu Schwarzenbergovi a nemovitosti jsou tzv. ležící pozůstalostí. Dále uvedla, že hrobka je v katastru nemovitostí nesprávně zapsána na Českou republiku. Jednotlivé parcely byly přepsány na československý stát v průběhu roku 1961, a to na základě sdělení Ministerstva vnitra ze dne 20. 5. 1957, č. j. 132897/1957-232-VI, přičemž dle stěžovatelky se jednalo o samovolné přepsání majetku provedené po déle než deseti letech po smrti dr. Adolfa Schwarzenberga. Dále stěžovatelka uplatnila v žalobě námitky, které se obsahově shodují s tím, co stěžovatelka uvedla v ústavní stížnosti. Součástí spisu jsou kopie výpisů z pozemkové knihy číslo knihovní vložky 154, kat. úz. Domanín, výpis nadepsán Rodinná hrobka „Zábor“. Na tomto výpisu figurují kromě nemovitostí uvedených v žalobě další nemovitosti, mj. kostel sv. Jiljí, hřbitov. Nemovitosti, jichž se žaloba týká, jsou označeny jako kaple s hrobkou, park a zahrada. Zcela v závěru je uveden zápis „Podáno 22. listopadu 1961 čd. 1078. Podle § 1 odst. 1 a 2 zák. ze dne 10. července 1947 čís. 143/47 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů a dle této žádosti: a) vymazává se poznámka zabavení ve prospěch Německé říše, pol. B7 váznoucí, b) vymazává se poznámka národní správy pod pol. B-10 váznoucí. Vkládá se právo vlastnictví pro: Pokračování na listu strana 21.“. Na str. 21 je obsaženo dokončení, a to: Československý stát – Okresní národní výbor v Jindřichově Hradci.“.

25. Ústavní soud se ve spise dále seznámil s odůvodněními jednotlivých napadených rozhodnutí obecných soudů. Z odůvodnění rozsudku Okresního soudu v Jindřichově Hradci vyplývá, že stěžovatelku považoval za právní nástupkyni JUDr. Adolfa Schwarzenberga, který byl vlastníkem mimo jiné i majetku, jehož se týká podáná žaloba. Nalézací soud rovněž dospěl k závěru, že stěžovatelka má naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Věcně

však dospěl k závěru, že vlastnictví k tomuto majetku přešlo na zemi Českou nabytím účinnosti zákona č. 143/1947 Sb., tj. dnem 13. 8. 1947. Dle nalézacího soudu tak došlo k přechodu ex lege, neboť tento zákon nestanovoval, že k přechodu by došlo vkladem do pozemkových knih. Nalézací soud dále konstatoval, že podle § 1 odst. 2 zákona se majetkem rozumí nemovitý majetek zemědělský, lesní, rybniční, průmyslový, obchodní a živnostenský, zapsaný knihovně na Josefa Adolfa, knížete ze Schwarzenbergů, Jana, knížete ze Schwarzenbergů a Dr. Adolfa Schwarzenberga, v to počítaje všechny budovy a zámky s jejich zařízením, se všemi právy a závazky, dále živý a mrtvý inventář se zásobami a konečně veškerý provozní kapitál. Pro posouzení, které majetkové části přecházejí na zemi Českou, je přitom rozhodný stav ke dni 9. 5. 1945. Nalézací soud dospěl k závěru, že nemovitosti, které jsou předmětem řízení, přešly dne 13. 8. 1947 do vlastnictví země České, a to za života právního předchůdce stěžovatelky. Proto ke dni jeho úmrtí, tj. ke dni 27. 2. 1950, nebyly v jeho vlastnictví.

26. Z odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu vyplývá, že rozsudek nalézacího soudu byl sice potvrzen jako věcně správný, nicméně odvolací soud se s nalézacím soudem neztotožnil v závěru, že stěžovatelka má na určení naléhavý právní zájem. Naopak odkázal na stanovisko pléna Ústavního soudu publikované jako sdělení Ústavního soudu pod č. 477/2005 Sb., z něhož vyplývá, že tvrzením vlastnického práva, zejména toho, jež vyžaduje záznam do katastru nemovitostí, v případě absence legitimního očekávání na straně navrhovatele, není naplněna preventivní funkce žaloby dle § 80 písm. c) o. s. ř., a tedy není dána ani naléhavost právního zájmu, a že žalobou na určení vlastnického práva nelze obcházet smysl a účel restitučního zákonodárství. Odvolací soud parafrázoval obsah stanoviska pléna Ústavního soudu, totiž že se nelze mimo rámec restitučních předpisů domáhat vydání majetku (a dle odvolacího soudu ani určení, že takový majetek náleží do dědictví po osobě, která v mezidobí zemřela), došlo-li k převzetí majetku státem před rozhodným obdobím, tj. před 25. 2. 1948.

27. Odvolací soud se dále v odůvodnění vypořádal s námitkou stěžovatelky, že hrobka je majetkem osobní povahy, na který se zákon č. 143/1947 Sb. nevztahoval. Uvedl k tomu, že nešlo o takovou hrobku, která by sloužila pouze k ukládání ostatků osob rodu Schwarzenbergů, ale šlo o stavbu, která sloužila i k výkonu veřejných bohoslužeb pro farníky z třeboňského panství. To, že nešlo pouze o stavbu, která sloužila k pohřbívání, je dle krajského soudu odvoditelné i z toho, že stěžovatelka se domáhá vydání nejen této stavby, ale i celé řady pozemků zemědělského a lesního charakteru, které byly v tomto smyslu také v minulosti využívány.

28. Nejvyšší soud pak v napadeném usnesení dospěl k závěru, že otázka řešená v rozsudku odvolacího soudu není otázkou zásadního právního významu, neboť zásadní výklad byl podán již v rozsudku velkého senátu občanskoprávního kolegia z 11. 9. 2003 a ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS –st. 21/05, jímž jsou obecné soudy vázány.

29. Ústavní soud dále provedl důkaz veřejně dostupným textem umístěným na regionálním informačním servru Třeboňska (http://www.trebon.cz/hrobka.html; ověřeno dne 20. 11. 2008). Z něho vyplývá, že *„od roku 1784 byli příslušníci hlavní větve schwarzenberského rodu pohřbíváni v nedalekém hřbitovním kostelíku sv. Jiljí, poprvé připomínaném v roce 1515. Ten však v druhé polovině 19. století byl již zaplněn a také nevyhovoval poměrně přísným hygienickým předpisům, které mimo jiné nařizovaly samostatné odvětrávání prostoru hrobky a balzamování těla před uložením do dvouplášťové rakve.“* Tento text se obsahově v podstatě shoduje s dalším veřejně dostupným textem (http://cs.wikipedia.org; ověřeno dne 20. 11. 2008): *„Před stavbou hrobky byly od roku 1784 příslušníci hlavní větve*

Schwarzenberského rodu pohřbívání v kostele sv. Jiljí v Třeboni; ta už však nevyhovovala prostorově ani hygienicky kvůli novým předpisům, které nařizovaly, že se musí pohřbívat do země, pokud nebude hrobka důsledně oddělena od sakrálního protoru kostela, a také že se těla musí balzamovat před uložením do dvouplášťové rakve[...] Práce na stavbě začaly 14. července 1874. Vybudoval se složitý odvodňovací systém hrobky, zapuštěný pod úroveň terénu[...] Hrobka byla vysvěcena dne 29. 7. 1877 pražským arcibiskupem Bedřichem Schwarzenbergem, bratrem knížete Jana Adolfa II. [...] .V roce 1888 byla v blízkosti postavena fara a okolí upraveno jako anglický park [...] Samotná hrobka [...] má podle tehdejších předpisů vlastní vchod, malá neprůhledná okna a vnitřní cirkulaci vzduchu [...] Ačkoliv jsou v hrobce uložena těla Schwarzenbergů, jejich srdce se nacházejí ve zvláštních schránkách v Českém Krumlově s výjimkou srdce dcery kněžny Eleonory."

30. Ústavní soud si dále v souladu s ust. § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyžádal od účastníků řízení souhlas s upuštěním od ústního jednání. Stěžovatelka přípisem ze dne 19. 11. 2008 Ústavnímu soudu sdělila svůj nesouhlas. Ústavní soud proto nařídil na den 7. 1. 2009 ústní jednání, k němuž obeslal všechny účastníky řízení.

31. V průběhu ústního jednání, které se konalo dne 7. 1. 2009, odkázal právní zastupce stěžovatelky na skutečnosti vyplývající z obsahu ústavní stížnosti a pouze ve vztahu k návrhu na zrušení, resp. prohlášení neúčinnosti zákona č. 143/1947 Sb. doplnil argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti tvrzením, že zmíněný zákon nelze považovat za platný zákon, neboť postrádá obecnost a jeho jediným účelem byla konfiskace majetku předchůdce stěžovatelky. Právní zástupkyně vedlejších účastníků shodně odkázaly na obsah svých vyjádření k ústavní stížnosti, kterou považovaly za nedůvodnou, neboť do základních práv stěžovatelky nebylo zasaženo.

III.

32. Ústavní soud po provedeném řízení dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelky, nicméně nikoliv ta, která stěžovatelka ve své ústavní stížnosti označila. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že je ve svém rozhodování vázán petitem návrhu, nikoliv jeho odůvodněním a je oprávněn zkoumat porušení jiných ústavně zaručených základních práv než těch, na něž stěžovatel v ústavní stížnosti odkazoval.

33. Proto ačkoliv stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala porušení vlastnického práva a práva na spravedlivý proces, dospěl Ústavní soud k závěru, že dotčeným základním právem, k jehož porušení došlo ze strany obecných soudů, je právo na respekt k rodinnému a soukromému životu dle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

III.A

34. V nálezu sp. zn. II. ÚS 568/08 Ústavní soud uvedl k právu na respekt k rodinnému a soukromému životu, že jak ustanovení čl. 10 odst. 2 Listiny, tak ustanovení čl. 8 Úmluvy hovoří v obecné rovině o ochraně rodinného života, resp. respektu k rodinnému životu, aniž by však v právních pojmech vymezovaly, co rozumí pojmem rodinný život. Při interpretaci těchto ustanovení je proto třeba vycházet z faktu, že rodina představuje primárně faktickou biologickou vazbu a sociální institut, který je teprve následně anticipován právní úpravou.

35. Rozsah výkladu pojmu rodinný život je tedy dán především sociální zkušeností, která se v průběhu společenského vývoje může měnit. Jednoznačně lze konstatovat, že rodina a rodinný život představují společenství osob spojených biologickou, emoční a odvozeně též majetkovou vazbou; jde o soubor těchto vazeb udržovaných nejen mezi živými jednotlivci, ale o vazby, které naopak transcendují lidský život. Představují linii, která spojuje současníky s jejich předky i potomky, byť lze předpokládat, že intenzita takových vazeb se liší, pokud jde o vztah mezi výlučně živými příslušníky rodiny a vztah k již dávno zesnulým předkům. V tomto smyslu rodina zprostředkovává spirituální, duchovní domov, zakotvení a pocit společné identity (Peschke, K.-H.: Křesťanská etika. Vyšehrad, Praha 2004, str. 479).

36. Nepochybnou součástí práva na rodinný život je tedy i vztah žijícího člena rodiny k jeho zesnulým předkům, jehož typickým a sociálně doložitelným obsahem je respekt k památce předků, případně požadavek pietního zacházení s předky. Takový závěr zastává též judikatura Evropského soudu pro lidská práva, podle níž způsoby pohřbívání a nakládaní s pohřbenými ostatky spadají pod rozsah čl. 8 Úmluvy, přičemž tohoto práva se mohou domáhat pozůstalí (srov. rozsudek ze dne 17. 1. 2006 ve věci Elli Poluhas Dödsbo v. Švédsko).

37. Jinak řečeno, součástí rodinného života je bezpochyby i to, jakým způsobem je nakládáno s mrtvými předky, v jaké formě jsou uloženy jejich ostatky a na jakém místě se tyto ostatky nacházejí. Jedná se o právo na pietní ochranu osobnosti, která ostatně není toliko výdobytkem liberálního, resp. právního státu, ale má svůj historický předobraz v křesťanské morálce či věrouce (srov. Kotrlý, T.: Pohřbívání v kostele. Revue církevního práva, č. 3/2007, str. 233 – 235). Přitom platí, že o způsobech nakládání s mrtvými, o tom, v jaké formě a na jakém místě jsou jejich ostatky uloženy, má právo rozhodovat sám jednotlivec. Zvláštní pouto jednotlivce se proto neváže pouze k mrtvým předkům, ale rovněž i k místu jejich „posledního spočinutí", které si zvolili a vlastními prostředky zbudovali. Tento pietní respekt se proto týká nejen mrtvých samotných, ale též pietního místa. Pietní a emocionální vztah k tomuto místu může být v takovém případě dokonce silnější, než vlastnický vztah k tomuto místu, resp. než pocit „absolutního právního panství" nad věcí – místem posledního odpočinku předků.

38. Rovněž evropská doktrína lidských práv akcentuje specifický vztah k mrtvým předkům. *„Smrt lidské bytosti je věcí soukromou. Smrt stejně jako narození je existenciální změnou, skrze níž nemůže být jedinec provázen nikým jiným. Přesto zaujímá smrt ústřední pozici ve vztazích mezi lidmi. Všechny civilizace znají smuteční obřady, jimiž je jedinec vyprovázen. Smrt stejně jako život jsou spojeny s každým lidským bytím v jeho individuálním rozměru a jako takové musí být uznány ve vztahu ke každé osobě. Na druhé straně však lidské bytosti nežijí a neumírají jen samy pro sebe. Jak lidská přirozenost, tak prostředí, v němž člověk žije, jsou kategoriemi sociálními, neboť všichni náležíme k větší či menší skupině přátel, rodině či komunitě. Pro lidskou důstojnost je podstatné, že rovněž smrt jednotlivce je nahlížena s minimem respektu, který se váže přinejmenším k registraci skutečnosti, že osoba zemřela, oznámení této skutečnosti osobám blízkým, a dále pokrývá i ohleduplné nakládání s lidskými ostatky a k označení hrobu, což je tradičním zájmem jednotlivce či jeho příbuzných. (...) Tato práva mají původ v respektu k obecné lidské podstatě, a to v obou směrech jak ve vztahu k zemřelé osobě, tak ve vztahu k osobám pozůstalým. "* (Greve, H. S.: „What's in a Name?" – The Human Right to a Recognized Individua Identity. In Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Liber Amicorum Luzius Wildhaber. Dike Verlag, Nomos Verlagsgesellschaft, Zürich, Baden-Baden 2007, str. 310).

39. Přirozeně platí, že právo na respekt k rodinnému a soukromému životu, stejně jako jiná základní práva, může být předmětem určitých omezení, která jsou ústavně aprobována, stanovena zákonem, sledují legitimní cíl a jsou vůči tomuto právu proporcionální. V případě práva na respekt k rodinnému životu vyplývají důvody omezení z čl. 8 odst. 2 Úmluvy, podle kterého jsou legitimními důvody omezení tohoto základního práva opatření v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Pouze existence těchto důvodů může legitimovat omezení základního práva, v daném případě shora popsaného pietního respektu k ostatkům předků a k místu jejich pochování. Typicky lze za taková opatření považovat existenci hygienických či stavebnětechnických omezení, případně též vlastnické právo soukromé osoby k místu (pozemku, stavbě), na němž jsou ostatky uloženy. Z druhé strany přednost citového pouta k místu spočinutí předků (rodinného života) před absolutním právním panstvím (vlastnictvím) nad tímto místem není dána jednou pro vždy. V konkrétním případě podléhá konkurence základních práv testu proporcionality.

40. Stát není nadán základními právy, a proto nelze jeho vlastnicví bez dalšího subsumovat pod omezení uvedená v čl. 8 odst. 2 Úmluvy, resp. pod důvod „ochrana práv a svobod druhých". Dokonce ani současná zákonná úprava pohřebnictví v ČR podle zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a změně některých zákonů, nevyžaduje u hrobů vlastnictví státu (či veřejnoprávních korporací), nýbrž počítá s existencí soukromých, resp. neveřejných pohřebišť, včetně existujících rodinných hrobek (§ 3 odst. 1 zákona) (srov. Kotrlý, T.: Pohřbívání v kostele. Revue církevního práva, č. 3/2007, str. 233 – 243 an.).

41. Podmínku, že by hrob, hrobku a pozemek, na němž jsou umístěny, musel nezbytně vlastnit stát, nelze dle přesvědčení Ústavního soudu subsumovat ani pod výhradu hospodářského blahobytu země podle shora citovaného čl. 8 odst. 2 Úmluvy; Ústavnímu soudu není zřejmé, v čem by vlastnictví hrobky přinášelo státu takový přínos, na němž by záležel blahobyt země.

III.B

42. Ústavní soud již v jednom ze svých prvních nálezů (sp. zn. Pl. ÚS 19/93) nastavil limity, které je nezbytné respektovat při výkladu právních norem, byť by se jednalo o sebestarší právní normy. Ačkoliv je současný demokratický právní stát vybudován na zásadě formální právní kontinuity s předchozími právními a politickými systémy, nelze při výkladu práva, jež má svůj historický původ, odhlížet od současných zásad materiálního právního státu. Tyto myšlenky Ústavní soud dále rozvedl ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/02, v němž uvedl, že výklad i sebestarších trestněprávních norem, je-li díky využitelnému procesnímu prostředku prováděný soudem dnes s důsledky pro posouzení trestního postihu osoby, tedy s důsledky zasahujícími do osobní sféry takové osoby, nemůže být proveden bez ohledu na dnes platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku ČR. Jen takto omezeně, hodnotově diskontinuálně, lze chápat kontinuitu se „starým právem", jehož aplikace (zákonnost) je předmětem soudobého řízení.

43. V nálezu sp. zn. I. ÚS 137/03 pak Ústavní soud tyto závěry vztáhl nejen na oblast trestního práva a osobní svobody jednotlivce, nýbrž i na další sféry veřejnoprávní regulace a zásahy do dalších základních práv jednotlivce. Jinými slovy, je nepochybné, že závěry poprvé Ústavním soudem vyřčené v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/93 jsou univerzálními postuláty, jež platí pro výklad a aplikaci jakýchkoli právních norem, jsou-li prováděny v současnosti se současnými důsledky do právního postavení jednotlivce.

III.C

44. První senát Ústavního soudu si je vědom skutečnosti, že Ústavní soud se problematikou konfiskace majetku hlubocké větve Schwarzenbergů zabýval ve své judikatuře opakovaně, naposledy usnesením ze dne 16. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 2491/08, které druhému senátu předkládala soudkyně zpravodajka, která je zpravodajkou i v této věci. Ústavní soud v této judikatuře dospěl ke shodnému závěru jako obecné soudy v nyní posuzované věci, totiž že na případ stěžovatelky dopadají úvahy traktované ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS – st. 21/05 (publ. pod č. 477/2005 Sb.). Podle tohoto stanoviska *„restituční zákony v podstatě legalizovaly vlastnictví státu k majetku, který stát získal konfiskacemi, znárodněním a dalšími majetkovými opatřeními, bez ohledu na to, že by bez jejich existence jinak bývalo možné, v některých případech, uplatnit na takový majetek vlastnické právo podle obecných předpisů. Tím současně vyloučily možnost uplatnit tato práva jinak, tedy podle obecných předpisů, neboť tato úprava je speciální úpravou k předpisům obecným.* [...] *Byť k majetkovým křivdám, které mínil* [zákonodárce] *zmírnit (nikoliv napravit) došlo v zásadě v rozporu s principy právního státu v minulém období, Ústava ani jiný právní předpis nevyžadují, aby tento majetek byl vrácen nebo za něj poskytnuta náhrada, a ani aby k tomuto účelu byly prováděny v právním řádu jakékoliv změny. Bylo svobodnou vůlí státu, zda umožní bývalým vlastníkům dotčeného majetku usilovat o jeho vrácení* [...] *Samo zakotvení restitučních nároků tedy bylo beneficiem státu – přesně vymezeným z hlediska časového a věcného. Jakékoliv zpochybnění tohoto vymezení má za následek zpochybnění aktu státu jako takového.*“ V těchto předchozích usneseních proto Ústavní soud konstatoval, že závěry stanoviska vylučují, aby se stěžovatelka úspěšně domáhala ochrany svého tvrzeného vlastnického práva k majetku, který měl být konfiskován mimo rozhodné období a k jehož restituci stát nepřistoupil speciálními restitučními zákony.

45. První senát Ústavního soudu se nehodlá od těchto závěrů nikterak odchylovat, neboť stanovisko pléna Ústavního soudu dle § 23 zákona o Ústavním soudu je závazné pro všechny jeho senáty. Nelze však přehlédnout, že stanovisko pléna se zabývalo důsledky toho, že určité kategorie majetku nebyly zahrnuty do restitučních předpisů, a to ve vztahu k vlastnickým právům jednotlivců. Stanovisko se nezabývalo otázkami respektu či ochrany práva na rodinný život, byť je v konkrétním případě zprostředkován věcmi. Jinými slovy, právo na soukromý a rodinný život může být jen zprostředkováno skrze vlastnické právo k věcem. Proto se stanovisko pléna v takové situaci neuplatní.

IV.

46. Ústavní soud veden shora uvedenými úvahami posoudil konkrétní situaci stěžovatelky v nyní posuzované věci a dospěl k následujícím závěrům.

47. Ústavní soud se neztotožňuje s hodnocením odvolacího soudu, že stavba hrobky není věcí ryze osobní, resp. rodinné povahy. Naopak z provedeného dokazování vyplynulo, že motivem stěžovatelčiných předků, resp. právních předchůdců k vystavění hrobky byl nedostatek hrobových míst v přilehlém kostele sv. Jiljí, kam byli členové rodu Schwarzenbergů pohřbíváni, a přijetí nových hygienických předpisů, které vyžadovaly oddělení hrobky od prostoru kostela. Nelze proto akceptovat názor, že hrobka není stavbou funerální, nýbrž v podstatě stavbou sakrální. Naopak primárním účelem této stavby bylo vytvoření nového a dobovým veřejnoprávním předpisům odpovídajícího místa k ukládání ostatků členů rodiny, a teprve sekundárně toto místo plnilo roli sakrální (původně pro účely pohřebního obřadu a

posléze obřadů pro širší okruh místních farníků), což je z dobového hlediska zcela logické. Podle Ústavního soudu proto stavba hrobky je místem, na které se vztahuje pietní ochrana, která – jak vyloženo shora – je součástí práva na rodinný život stěžovatelky.

48. Ústavní soud je proto názoru, že charakter této stavby neumožňuje, aby byla zahrnuta do kategorií majetku podle § 1 odst. 2 zákona č. 143/1947 Sb., který podléhal podle § 1 odst. 1 přechodu na zemi Českou.

49. Výklad, podle něhož se toto ustanovení vztahovalo paušálně na majetek hlubocké větve Schwarzenbergů, nešetří v případě hrobky, včetně ostatků v ních umístěných, podstatu ochrany rodinného života. Účelem tohoto zákona nebylo zbavit příslušníky rodiny ryze osobního majetku, který má význam především pro příslušníky rodiny. Účelem zákona bylo odejmout předkům stěžovatelky věci sloužící ekonomické činnosti (výtěžek z této činnosti měl být nahrazen rentou podle § 5 odst. 2 zákona). Obecné soudy v tomto směru nebraly v potaz prokázanou skutečnost, že ke změně v zápisu v pozemkových knihách došlo až v roce 1961, tedy v době totalitního režimu, kdy bylo zapsáno vlastnické právo na československý stát. Lze z toho usuzovat, že československý stát do komunistického převratu v roce 1948 o tento majetek neusiloval a tento byl svévolně zcizen až v období totalitního státu.

50. Pokud pozdější komunistický stát skutečně razil výklad zastávaný nyní obecnými soudy a na jeho základě si „uzmul" vlastnické právo i k tomuto majetku, skrze nějž se realizuje právo na rodinný život stěžovatelky, lze se domnívat, že takový akt byl pouze dokladem politiky namířené proti vybraným „nepřátelským" skupinám obyvatelstva (zde šlechtickým rodům), jejímž cílem byla nejen jejich majetková konfiskace, ale v podstatě jejich absolutní likvidace, včetně zbavení jejich rodinné identity, tj. shora uvedených transcendentních vazeb mezi předky, současníky a potomky, vytvářejících podstatu rodinného či rodového života. Taková opatření, svým charakterem přesahující prosté zásahy do majetkové sféry jednotlivce, jsou přirozeně v podmínkách demokratického právního státu nepřijatelná a nemůže jim být v současnosti soudní mocí poskytována ochrana.

51. Jak již uvedeno shora, stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS – st. 21/05 sice vyslovilo závěr, podle něhož měly restituční předpisy za důsledek legalizaci vlastnického práva státu k majetku, kterého se stát zmocnil byť jen prostou fyzickou okupací, nicméně ze stanoviska nelze dovozovat, že by dopadalo na uzurpaci majetku ryze osobního charakteru, jakým je rodinná hrobka s ostatky rodinných předků, kdy je takovým aktem dotčeno i skrze zásah do práva vlastnického základní právo na rodinný život. Odkaz obecných soudů na stanovisko proto Ústavní soud považuje v daném případě za nepřípadný. To i z důvodu, že stěžovatelka před obecnými soudy nepodala žalobu na určení svého vlastnického práva, ani žalobu na vydání (vyklizení), nýbrž žalobu na určení, že hrobka a přilehlé pozemky je součástí pozůstalosti po dr. Adolfu Schwarzenbergovi. Rozhodnutí obecných soudů by proto sama o sobě nevyslovila a nedeklarovala vlastnické právo stěžovatelky, ani by státu neuložila povinnost nemovitosti vyklidit, pouze by deklarovala, které nemovitosti jsou součástí pozůstalosti po právním předchůdci stěžovatelky. Ústavní soud se proto naopak ztotožňuje se závěrem nalézacího soudu o tom, že stěžovatelka má naléhavý právní zájem na tomto určení, neboť rozhodnutí obecných soudů jsou předpokladem pokračování v dědickém řízení, v němž se teprve bude osvědčovat vlastnické právo stěžovatelky.

52. Ústavní soud je současně toho názoru, že závěr o porušení práva na rodinný život může dopadat pouze na místo posledního spočinutí příslušníků rodu Schwarzenbergů, tj. na hrobku včetně všech jejích součástí a příslušenství a pozemek pod ní. Pouze k těmto místům se váže

pietní ochrana a výše vyložená rodinná vazba mající zvláštní význam toliko pro příslušníky rodiny. Lze souhlasit s obecnými soudy, že okolní pozemky byly i historicky vždy evidovány jako park či zahrady a tento jejich charakter se nezměnil ani po umístění hrobky.

53. Ústavní soud proto z výše uvedených důvodů pro porušení čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhověl a napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Jindřichově Hradci zrušil.

54. Námitkou vedlejšího účastníka k aktivní legitimaci stěžovatelky k podání žaloby před obecnými soudy se Ústavní soud nezabýval, neboť tuto otázku obecné soudy neřešily, a proto nemohly případnou vadnou interpretací podústavního práva porušit základní práva stěžovatelky.

V.

55. Ústavní soud se současně zabýval návrhem stěžovatelky na zrušení zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, pro jeho rozpor s československou ústavou z roku 1920, resp. návrhem na prohlášení jeho neúčinnosti.

56. Je třeba předně konstatovat, že ústava z roku 1920 není pro Ústavní soud referenčním kriteriem, neboť ústavní normy obsažené v zákoně č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, nejsou platnou součástí dnešního ústavního pořádku ČR, který je jediným relevantním kritériem, jímž by Ústavní soud mohl v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů poměřovat ústavnost napadeného zákona.

57. Jak řečeno shora, Ústavní soud sice shledal porušení základních práv stěžovatelky, nicméně k tomuto zásahu došlo ústavně nekonformním výkladem zákona č. 143/1947 Sb. Ústavní soud tedy nalezl neústavnost nikoliv v existenci zákona samotného, který nepřezkoumával v meritu, ale pouze v jeho neústavní interpretaci podané obecnými soudy, podle níž se tento zákon vztahoval i na rodinnou hrobku. S ohledem na shora uvedené skutečnosti by naopak její zcizení ze strany státu představovalo porušení práva na respekt k rodinnému životu, a proto na ni ani v minulosti ani v současnosti nelze zmíněný zákon vůbec aplikovat. Nemá-li být tento zákon aplikován, není stěžovatelka aktivně legitimovaná k podání návrhu na jeho zrušení. Z tohoto důvodu Ústavní soud akcesorický návrh stěžovatelky na zrušení zákona č. 143/1947 Sb. odmítl podle ust. § 43 odst. 2 písm. b) ve spojení s ust. § 43 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jako návrh podaný osobou zjevně neoprávněnou.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. ledna 2009

ÚSTAVNÍ SOUD
-3-

Vojen Güttler
předseda senátu